

Honnyi Levelek, Tudósítások, és Egyebek.

Nro. 21.

A Magyar Kurir 24-ik darabjához.

Folytatása a Spanyol Constitutzióknak.

Minokelőtte ezen nevezetes Historiái Aktának folytatásában tovább mennének, ide tesszük a Bétsi Udvari újságban erről kijött megjegyzést. i. „Ez a Constitutzió, melyet a Kortések ugyan a *Ferdinandus* nevében, de semmi tudva lévő tőlle való teljes hatalom és egyetértés nélkül, oly időben készítettek, midőn tsak magokra, Spanyol országnak egyik szegletébe szorúlva, magokat minden *Philosophusi Speculatió*nak és szabad gondolkodás lelkének néki botsáthatták, oly új módú 's a meghasonlásnak és rendetlenségnek oly sokféle gyökereit foglalja magában, hogy a miúdeu erejétől megfosztatott Országlószerkátat nem tehet cseikbe, melyre nézve félni lehet, hogy ha vissza kapja is Spanyol ország a maga törvényes Királyát, 's külső ellenségeitől megszabadíttatik is: az ő belső részein éppen azok a zenebonák és szívódások fogják megmútatni magokat, a melyek Frantzia országban a *Revolutio* alatt egymásután következett sokféle, 's ennek a Spanyol Constitutzióknak lelkével éppen meg-egyező Constitutziók által nyilvánosságosan megmútaták sok vérontással azt a polgáai társaságok historiáikból folyó tudománt, hogy hathatos országlói erő nélkül semmi Monárchia, 's egy nagy Státusban semmi Respublikai Constitutzió feinn nem álhat. Hogy azonban nem is közönséges Spanyol országban az a jelek, melytől azok, a kik ezt a Constitutziót készítették, vezéreltettek, elég szembetűndőleg bizonyítja a közelebb költ M. Kurir' toldalékjában találtató Spanyol Diétai veszekedésnek leírása.“

Most már következzenek a Constitutzió szavai: — Az eleibe terjesztett törvényprojektomot a Király megerősítheti vagy vissza vetheti. Az utolsó esetben vissza küldi azt ő Felsege, azon okoknak előadásával egyetemben, melyekre nézve meg nem erősítette. A vissza küldésnek 30 napok alatt kell megesni. Ha ezen idő alatt sem egyiket sem másikat nem tselekszi a Király, úgy tartatik, mintha megerősítette volna a javallást, 's ez azután törvényes erővel bír. Ha vissza érkezik a meghatározott idő alatt a Kortsekhez a mégtágadás, ők ezen tárgy felett egy esztendeig nem tanátskozhathatnak; de ha a Kortsek az ekkor ismét helybehagyják, megerősíttetés végett ismét a Királyhoz küldvén, azt ő Felsege az eleibb lefűt módon ismét vissza vetheti 's viszsaküldheti. Hanem ha a harmadik esztendőben a Kortsek ugyan azon tárgyat harmadik ízben is helybehagyják: már ekkor nem vetheti azt többé vissza a Király. A törvények éppen azzal a formálítással fognak kiadattatni, mint most a Frantzia Senatusnak Consultumai kiadattatnak. —

Elvégezvén ülésciket a Kortsek, egy Állandó Deputátziót rendelnek ki [*deputation permanente de Cortes*], mely 7 tagokból áll, i. 3 Európaiakból, és 3 Amerikaiakból; és egy olyanból, a ki sorsvonás által határozatlik meg. Ezen Deputatzióknak az a kötelessége, hogy az Ország Constitutziójának 's a Kortsek' jussainak fenntartatásokra vigyázzon, és ha a sükség kívánándja, a Kortseket időn kívül is össze hívassa.

A 4-dik Titulus a Királyról beszéll

a' következőzendő tizkelyekben: A' Király' személye szent, bánthatatlan, és semmi számadásnak nintsen alája vetítve. A' titulusa ez: *Ō Catholicus Felsége*. A' törvényeknek végrehajtásokat illető hatalom egészszen a' Királyé; az ő hatalma mindenre kiterjed, a' mi a' belső közönséges rendnek és a' külső hátorságnak a' Constitutióval és törvényekkel megegyezőleg való fenntartatásokat illeti. A' törvényeknek megerősítetéseken és kiadatásokban álló elsőségi juson kívül, a' Királyi hatalom' alá tartoznak még a' következő esetek is: 1) olyan végzéseket, rendeléseket, és tisztí utasításokat kiadni, mellyek a' törvényeknek végrehajtásokat illetik; 2) arról gondoskodni, hogy az igazság az egész országban hamar és tökéletesen ki-zolgáltatassék; 3) Hadat izenni, békeséget kötni 's ratifikálni, de azután eről a' Kortések' eleibe; az Aktáknak közlése által tudósítást terjeszteti; 4) minden polgári és crimínális' ítélszékhez, a' Statustanáts' jóvállásával megegyezőleg, Assessorokat nevezni; 5) minden polgári és katoná hivatalokat bétölteti; 6) minden Püspökségekre, papi méltóságokra, híralokra személyeket nevezni; 7) rang és megkülömböztető czíneket adni; 8) a' seregeken és tengeri erón leg főbb vezérséget gyakorolni és Generalisokat nevezni; 9) a' fegyveres erővel való intézeteket megtenni és azt tettése szerént széllyel osztani; 10) a' külső hatalmasságokkal való minden diplomatikai és kereskedési tárgyakat kormányozni, 's fő és másodrangú Követeket 's kereskedésre ügyelő Consulokat nevezni; 11) pénz' minéműségére ügyelni 's nevét és, mejjképét arratétetni; 12) Az Administratio minden ágaihoz kívántatósommónak a' célra való fordíttatását meghatározni; 13) bünösöknek a' törvényes rendelések szerént megkegyelmezni; 14) köz jóra célzó törvényeket vagy törvényváltoztatásokat a' Kortések' gyűlésében jóvaltatni, a' melly ezekről azután tanás-

kozni fog; 15) Concilliumok' végzéseit vagy Pápa' Bulláit, ha közönséges tárgyakat foglalnak magokban, a' Kortéseknek, ha az Administratióznak magános ágait illelik, a' Statustanátsnak, ha pedig perés dolgokat illetnek, az első Ítélszéknek, meghalgattatások után, bévenni vagy elnyomni; 16) A' Statustitókknokokat és Ministereket tettése szerént nevezni vagy letenni. —

A' Királyi hatalomnak megszoríttatása ellenben a' következőzésekben áll: 1) A' Király a' Kortések' összgyülekezését semmi fogás alatt meg nem akadályoztathatja 's azt el nem oszlathatja, 's tanátskozásait semmi módon nem terhesítheti. A' kik ezeket tanátsolnák, vagy ezekben eszközök lennének, Státusbönösöknek lenni hirdettettek, 's mint ilyenekkel úgy kell vellek hánni; 2) a' Király a' Kortéseknek egyetértések nélkül nem távozhat el az országból; ha ezt telekszi, annyi mintha a' Koronáról mondana le; 3) a' Király a' maga Királyi hatalmát sem valamely elsőségi jussát másnak nem engedheti; ha annak engedné is azt által, a' ki helyében egyenesen következik a' thrónusra, így is megkívántatna a' Kortések' helybehagyása; 4) a' Király el nem zálogosíthatja, másnak nem engedheti, vagy el nem tserélheti leg kisebb részét is Spanyol országnak; 5) a' Király semmi némű megtamadólag való hadakozásra célzó szövetségre, sem valamely magános kereskedési kötésre nem léphet, míg aliban a' Kortések meg nem egyeznek; 6) éppen ily kevésse kötelezheti magát ezeknek egyetértések nélkül valamely segedelemnek fizetésére, vagy 7) valami nemzeti jószág- nak elidegenítésére vagy elzálogosítására; 8) a' Király semmi egyenes vagy melleleg való adófizetést ki nem írhat, ha a' Kortések meg nem határozzák; 9) semmi kizszorító privilégiumot nem adhat; 10) sem magános embert, sem közönséget a' magok tulajdonnyoknak birtokában meg nem akadályoztathat, és ha ennek a' Status'

megesmért javára nézve tsakugyan megesseni kellene, ki kell azt pótolni; 11) a' Király semmi magános embert meg nem foszthat a' maga szabadságától, sem meg nem büntethet maga senkit: a' mellytisztviselők ilyen parantsolatokat expediálnának, számadással tartoznának azért a' Nemzetnek, és úgy büntetődnének meg, mint a' polgári szabadságnak megbántói. Tsak abban az esetben, ha a' Státus' java és bátorsága kívánják, hogy valamely személy elfogattassék, parantsólhatja meg azt a' Király, de tsak oly feltétel alatt, hogy az elfogattatott személy 48 óráknak eltelése alatt azon ítélőszéknek által adattassék, a' melly eleibe tartozik; 12) a' Király mincekelőtte megházasodna, jelentést teszen a' Korteseknek, hogy ezek abban egyetértssenek: ha így nem tselekszik, annyi, mintha a' thronusrol lemondott volna. —

Itt következne már most az a' hit, mellyet a' Királynak a' thronusra való ülésakor le kell tenni: hanem minthogy e' már a' 22-dik számú M. Kurirban tafáltatott, ezt itt általugordjuk. Azután ezek következnek: — A' Spanyol Király, a' ki most uralkodik, a' Bourboni Házbol való *VII-dik Ferdinandus*. A' Király azonnal teljes idejű, mihelyest 18 esztendőt ért. Míg ezen időt elérné, a' Kortesek Régeniséget rendelnek, ha kívántatik. A' Király' első szülött fia Koronsörökös, a' ki *As-turiai* Princznek neveztetik; a' többek mind *Infansoknak* neveztetnek. A' Korteseknek az a' gyűlése, melly mingyár a' Koronaörökösnek születése után tartatik, ötet annak lenni közönséges módon megessmeri. A' Királynak és Házának tartásokra kívántató pénzek esztendőnként háztározatnak meg és mutattatnak ki. —

Hét Ministerek, vagy (mint itt nevezik) Expeditor Status Titoknokok rendeltetnek a' Bétöltő-hatalom alá tartozó foglalatosságoknak folytatásokra. A' Királynak minden parantsolatait subscribálni tar-

tozik ezek közül egyik; az ő aláírások nélkül semmi féle tiszti karnak nem szabad telyesíteni a' parantsolatokat. A' Ministerek felelni tartoznak a' Korteseknek ha olyan parantsolatokat subscribálnak, mellyek által a' Constitutio vagy a' törvények megsértetnek, melyben nékiek semmi mentségekre nem szolgál az, hogy a' Király úgy parantsolta. Mindenik Minister' keze alá tartozó dolgokra kívántató költségeket a' Kortesek hagyják helybe.

A' Királynak leszen egy 40 tagokból álló *Státustanátsa*, kik között 4, de nem több, pápi, esmeretes érdemű személyek, hasonlóképpen 4, de nem több, megkülönböztetett érdemű, Spanyol Grandesek leszenek. A' többeknek minnyájoknak megkülönböztetett tudományú, virtusú és érdemű embereknek kell lenniük. Legalább 12-tőnek az Amerikai Státusokból kell venni származásokat. A' Kortesek 120 tagot terjesztenek magok között (mlnt *Candidatusokat*) a' Király eleibe, kik közül a' Király a' 40 Státustanátsosokat kiválasztja. A' Királynak egyetlenegy tanátslója a' Státustanáts. Az ennek kívántató hivatalbéli útastást a' Király adja, hanem a' Kortesek által megerössítettve. Ezek mutatják ki a' Státustanátsosoknak fizetéseiket. Egy Státustanátsos is el nem bötstathatik különben, hanem ha az ő elbötstátása a' fő ítélőszék előtt igazságosnak lenni megmutattatik.

Magyar Ország.

A' mi szép tudományú Litterátorunk, *Engel Kresztely János*, Consistoriális Tanátsos, Könyv-Censor, 's az Erdelyi Fels. Udvari Cancellariánál Udv. Titoknok úr, e' hónap' 20-dikán életének 45-dik esztendejében kimúlt e' világból.

A' Bétsi Udvari Német újságban külömbkülömb hazafiúi adományok és jótémények említettvén, azok között fordulnak ezek is elő: —

„T. N. Bihar vármegye Fő Ispányi Administrátora Kis Rhédei Gróf *Rhedey Lajos* úr, a' ki már a' Lipsiai győzedelmért való hálaadó innepnek alkalmatosságával az ott őrizeten lévő Cs. Katonaság eránt a' maga hazafiúi buzgóságát szép adományok által megbizonyította, ugyan azon buzgóságának újabb bizonyosságait mütatta az által, hogy hasonló hazafiúi buzgóságról esmértes Első Vice-Ispány Szala Kaplcsi Tek. *Domokos Jakab* úrral együtt nem csak azt véghez vitte, hogy a' Vármegyében az Ispotály' számára szükséges ágy-némű, melynek ezen tekintetben igen nagy fogyatkozása vala, 's a' melly fogyatkozás 500 heteg hadi foglyoknak odaérkezésék miatt még nagyobb gráditsra lépett vala, öszszerkeztetődjön, hanem e' mellett 1000 forintokból álló gyűjteményt is fordított a' szalmazsákoknak, konyha, asztali, 's egyéb. készületeknek megszerzésekre. Nem kevesebbé ditséretes az oda való Vármegye Phisicusának Orvos Doktor Tek. *Sándorffy József* urnak azáltal szerzett érdeme, hogy ugyan azon ispotálynak az orvosok' dolgában való fogyatkozását látván, abban mind addig ingyen, önként való fáradságtalan orvosi hasznos szolgálatot tett, míg a' fogyatkozás ezen tekintetben is elhárittathatott.

Béts, Mártzius 25-dikén. Ide szoritjuk röviden a' ma kiadatott fontos hadi tudósításokat: — „Az öszsze szövetezett Fels. Hatalmasságoknak plánunjak szerint minden seregszakszoknak öszszegyülekezni és két fő armádát formálni kellett, melyre nézve vissza felé való útakat kellett tenniük. Az egyik *Laon* mellett gyűlt öszsze a' F. M. *Blücher* fő vezérlöse alatt; ezzel szemben *Napoleon* állott 80,000 emberekkel. Itt történt Mártz. 9-dikén egy verekedés, melyről ilyen tudósítást küldött F. M. *Blücher* maga *Contra* városába a' *Weimari* Hertzeg hadi szállására: —

„Az ellenség ma még nap feljött

előtt megtámadta armádámnak jobb szárnyát és közepét, mellyek Gen. *Winccingerode* és *Bülow* által vezéreltetnek, 's a' nagy köd által segítettven egészen *Laoni* köfalig előnyomúlt. Eloszolván a' köd déltájban, szembeszállottak említett tsapatjaink az ellenséggel, 's a' gyalogság' heves verekedése az éjtzakáig tartott, melly alatt mi mind előfelé nyomúltunk. Három órá tájban bal szárnyam előtt is megmütatták néhány ellenséges tsapatok magokat, 's *Athies* nevű falut elfoglalván hevesen ágyúztak a' Gen. *York* és *Kleist* seregeikre. Ezt én előre ellátván a' Gen. *Lageron* és *Sacken* seregeiket a' bal szárnyamnak segítségére küldöttem, megparantsolván, hogy magokat a' *York* és *Kleist* seregeikhez tsatolván, ismét fogjanak megtámadólag a' verekedéshez. —

„*York* és *Kleist* Generális urak a' magok esmeretes alkalmasságok által elérték izéljokat; az ellenség az éjtzakának elkövetkezésével minden pontokon visszanyomattatott; 's artillériája és munitziós szekerei, sok foglyokkal kezűnkre kerűttek. Ezen szempillantásban jelenti Gen. *York* úr, hogy még mind az ellenség' kergetésében foglalatoskodik, és hogy az ő lovassága azt már egész *Cöbenie* felé elkergette nagy zűzvarok között.“

Post Scriptum: — „Mostanáig már 70 ágyút vettünk el. A' foglyok' és munitziós szekerek' számát még meg nem határozhatjuk. Egy fényes lovas bévágás által nyertük főbb győzelemünket. Ma (Mártz. 10-dikén) a' bal szárnyam által ment az *Aisne* vizén. Még nem lehet bizonyosan tudni, hogy *Napoleon* maga vezérkedett-e itt; a' foglyok töbödire azt erősítik, hogy látták a' tsatázás közben. A' szökevények ellenben azt mondják, hogy Mártz. 8-dikán estve 15000 emderekekkel *Páris* felé vette útját, minthogy a' H. *Schwartzberg* vezérlöse alatt lévő nagy armáda *Fontainebleau* városát elfoglalta vala. —

„F. M. *Blücher*“